

1922 11 11 LIETUVOS ATSTOVO PRIE ŠVENTOJO SOSTO KAZIMIERO BIZAUSKO PRANEŠIMAS PREMJERUI IR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIUI ERNESTUI GALVANAUSKUI

Roma,
Valadier, 35.
Nr. 676.

1922 m. lapkričio 11 d.
Konfidencialiai.

J. E. p. Užsienių Reikalų Ministeriui, Kaune.

PRANEŠIMAS Nr. 16.

I. Pripažinimas de jure.

Vakar vakare Lietuvos Atstovybė prie Švento Sosto gavo iš Kardinolo Gasparri notą Nr. 9858, kurią Šv. Sostas pripažino Lietuvos Vyriausybę de jure. Notos nuorašas čia pridedamas /žiūr. priedas I./. Apie tai tą patį vakarą pranešiau tamistai telegrama Nr. 674, kurios nuorašą pridedu /žiūr. priedas 2./.

Šjrit apsilankiau Vatikane pas Nepaprastųjų Bažnyčios Reikalų Kongregacijos Sekretorių Mgr. Borgongini-Duca, kuris tik neseniai yra pakeltas į šitą augštą ir svarbią Vatikane vietą. Mgr. Bargongini vienas iš palankiausių Vatikane pralotų mums, tad padėkojau už pripažinimą, pabrėždamas, jog neabejoju, jam daugiausia prisidėjus prie prašymo išpildymo, kuris įteiktas 16.X. š.m. Pažymėjau, kad mums, lietuviams, buvo labai skaudu, kad Vatikanas taip ilgai delėsė su Lietuvos pripažinimu. Atsakė, kad buvo labai ilgų svarstymų ir nepaisant to, kad ir dabar yra tamsių dalykų /oscuri - jo žodžiais - pasikalbėjimas buvo italų kalba/, tačiau Vatikanas ryžosi padaryti tą žingsnį.

II. Tėvas Zecchini.

Mgr. Bargongini man pranešė, kad jau galutinai nutarta pakelti T. Zecchini į arkivyskupus; jo šventinimai bus greitai atlikti kard. Gasparri. Jis skiriamas Apaštališkuoju Delegatu Pabaltijai, t.y. Lietuvai, Latvijai ir Estijai. Jo rezidencijos vieta būsianti Rygoje, nes ten esą patogiau.

Kadangi Tamista, p. Ministeri, man jokių instrukcijų tuo klausimu nedavėte, nors aš jų buvau prašęs savo telegramoje nr. 660., tad negalėjau daryti jokių rezervų, pasitenkinau pabrėžti, kad iki šiol nesusilaukiau T. Zecchini revizitos. Pasirodo, kad jo dar Romoje nėra, tebesąs Trieste.

Del Apaštališkojo Delegato reikia pasakyti, kad einant kanonu 267 § 2, jis neturi jokių diplomatinių funkcijų, bet skiriamas tik bažnytiniais reikalams. Tas pat man pabrėžta ir Mgr. Borgongini'o, tačiau jis dar pridūrė, kad jei su kuria nors tų valstybių bus užmegzti reguliariniai diplomatiniai santykiai, tai Zecchini būsias prie tos valstybės akredituotas kaipo internuncijus.

III. Reguliariniu diplomatiniu santykių užmezgimas.

Apie reguliariniu diplomatinių santykių užmezgimo reikalingumą, tur būt, netenka kalbėti, kol turime stengtis visur pastatyti savo akciją prieš lenkus.

Buvo kalbėta tuo klausimu ir su Mgr. Borgongini'u. Dalykų stovis toks: Vatikanas laukia atsako iš Lietuvos Vyriausybės į pripažinimo notą. Tad, prašyčiau Tamistos, p. Ministeri, kaip galima greičiau atsiųsti tekstą atsako į kardinolo notą, kurį asmeniškai galėčiau nunešti Kardinolui Gasparri, ta proga pasinaudojęs, ir žodžiu padėkoti.

Toliau eina atstovo prezentacijos klausimas. Kuomet Mgr. Borgongini pasakė, kad dabar su visa pompa galėsiu gauti audienciją pas Šv. Tėvą, atsakiau juokdamasis, kad tam dalykui reikia dviejų

sąlygų: viena, kad mano Valdžia pavestų man atstovavimą, o antra, kad Vatikanas sutiktų su mano statomąja kandidatūra. Į tai jis šypsodamasis atsakė, kad kas liečia mano asmenį, tai Vatikanas tą pačią dieną telegrafu duosiąs savo sutikimą. Manyčiau, jei Tamista, p. Ministeri, numatytum mane atstovu, tai patogiausia būtų tai atlikti per Berlyno nuncijų Pacelli. Vatikanui sutikus su siūlomąja kandidatūra, kredencialai turi būti parašyti Šv. Tėvo vardu.

Pagaliau, nors apie tai ne mano dalykas spręsti, noriu padaryti porą pastabų dėl skiriamo atstovo rangos. Anaipol, tai nėra mano asmeninis dalykas net tuo atžvilgiu, jei mano asmuo būtų Tamistos numatytas, tačiau noriu pasakyti, kad mano nuomone reikėtų skirti atstovas ministerio rangoje. Motyvai tokie: visai kitokia padėtis ministerio Vatikane, su juo labiau skaitomasi, lengviau jis gauna reikalingas audiencijas net su Šv. Tėvu, kitaip traktuojamas visokių pralotų ir Vatikano valdininkų, pagaliau, savo ranga nebūtų jis žemesnis lenkų atstovui, kas kai-kada turi savo plusų. Antra vertus, su ta ranga nesurištos jokios ypatingos reprezentacijos išlaidos, nes jų ir etatuose nenumatyta. Tiesa, asmeniškai ant atstovo uždeda daugiau bendravimo pareigų, žinoma, tas dalykas ypatingo malonumo nesuteikia, tačiau atstovas-ministeris visuomet gali elgtis sulig patarlės - sulig Jurgiu ir kepurė. Be to, Vatikano diplomatai teturi dvi rangas nuncijaus ir internuncijaus, o internuncijus kai tik atatinka įgaliotam ministeriui. Pakartuju, kad sakydamas tatau esu tolymas nuo bykokių savo asmeniškų ambicijų, bet man kaip išrodo, patsai geriausia gali spręsti apie tai.

IV. Nota Vatikanui del vysk. Eleuterijaus.

Taipogi šiandien įteikiau notą del stačiatikių vyskupo Eleuterijaus, pasinaudodamas medžiaga, kurią man prisiuntė p. Jonynas tuo klausimu savo raštu Nr. 24999 iš 27.X. š.m. Notos nuorašą siunčiu /Žiūr. priedas Nr.3./ Išdėsčiau Mgr. Borgongini'ui visą dalykų stovį. Jis mane pertraukė, sakydamas, ką-gi Šv. Sostas gali čia padaryti. Atsakaiu, kad Lietuvos Vyriausybė protestuoja prieš tokį lenkų pasielgimą ir prašo Šv. Sosto intervencijos tuo klausimu. Be to pridūriau, manau, kad maža vilties, jog lenkai išklausys Šv. Sosto intervencijos, bet pačio Šv. Sosto interesas yra, kad padaryti intervenciją del šių motyvų: rusai labai pasipiktinę tokiu lenkų pasielgimu, o kadangi lenkai skelbiasi esą tikriausieji katalikai, tai stačiatikiai ir mano, kad lenkai nedarė to žingsnio be Vatikano sutikimo; tad Vatikanui kaip tik svarbu parodyti, kad jie nesutinka su tokiais lenkų metodais, juoba, kad Vatikanas laikosi savo misijos rytų ir vakarų bažnyčioms suartinti.

V. Santykiai su lenkais.

Paduodmas notą del Eleuterijaus, pasakiau, kad man nemalonu tuo pat laiku, kuomet apturėjau kard. Gasparri notą del pripažinimo, kur minimi geri santykiai su lenkais, turiu vėl protestuoti prieš lenkus. Borgongini tuojau tarė, kad kard. Gasparri išreiškė savo pageidavimą, kuris visai neriša. Atsakaiu, suprantu tai, bet ir lietuviai nori taikiai ir draugingai gyventi su lenkais, bet to negalės būti, kol lenkai laiko užėmę Vilnių. Vilnius lenkams nereikalingas, jie tik jį laiko, kad tuo būdu daryti presiją į lietuvius visokioms unijoms sudaryti. Lietuviai jokių unijų nedarys ir niekuomet neišsižadės Vilniaus, taip jog santykių pagerinimo reikės labai ilgai laukti.

Tiek tik turėdamas šiuo kartu pranešti Tamistai, p. Ministeri, ir laukdamas teksto atsako į kard. Gaspari'o pripažinimo notą, šia proga naudojuos pareikšti Tamistai savo giliausios pagarbos.

Atstovas prie Šv. Sosto